

Rechtskundig Weekblad

Vereeniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elken Zondag

Abonnementsprijs : 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

DE WEDEROPBOUW VAN HET JUSTITIEPALEIS TE BRUSSEL

Rede uitgesproken door de Heer Léon CORNIL, Procureur Generaal, op de plechtige zitting van het Hof van Verbreking van 15 September 1947

Mijne Heren,

Reeds in 1936, wanneer, voor de eerste maal, de openingsrede in het Nederlands diende uitgesproken, had ik mij niet willen onttrekken aan de taak waarmede de Heer Procureur-Generaal Paul Lelercq mij toen vereerd had. Ook vandaag nog zal ik het woord in het Nederlands voeren, ofschoon ieder der Heren Advocaten Generaal het beter zou doen dan ik : ik acht het mijn plicht van elke gelegenheid gebruik te maken om, wat het gebruik der talen betreft, mijn goede wil te doen blijken.

Aan mijn medeburgers die, zoals ik, van waalse oorsprong zijn, zou ik wenssen te tonen dat het voor een Waal, opgevoed in een waalse familiekring, niet volstrekt onmogelijk is zijn gedachten in aangeleerd Nederlands uit te drukken.

Aan mijn vlaamse medeburgers, vraag ik om grote welwillendheid : ik hoop dat zij met mijn Nederlands niet zullen schertsen en de Walen van mijn soort niet zullen ontmoedigen. Het is toch verkieslijker een gebrekkig Nederlands te spreken dan geen woord in die taal te durven zeggen.

Wij weten niet wat de toekomst ons zal brengen. Iets is toch zeker : in ons tweetalig België dient de burger, die zich inspant om beide landstalen meester te worden, door iedereen aangemoedigd. Ik heb nooit gehouden van die spotternijen waarmede soms onthaald worden zowel de Waal wiens Nederlands met een franse tongval gepaard gaat — als ook de Vlaming wiens Frans zekere nederlandse wendingen heeft behouden. De vaderlandsliefde gebiedt zich van zulke spotternijen te onthouden.

Wat er ook van zij, ik meen niet beter te kunnen doen dan mijzelf eraan bloot te stellen en daarbij te

verklaren dat, wat mijn eigen Nederlands betreft, zij in elk geval mijn goed humeur niet zullen kunnen aantasten.

* * *

Ik zou U willen onderhouden over de wederopbouw der puinen waarin de hoven en rechtbanken der hoofdstad zich thans beijveren het recht te spreken.

Sedert enige weken, hebben wij de aangename indruk dat de wederopbouw van het Justitiepaleis vooruitgaat. Voorzeker, de ijverige conservator, H. Storrer, weet een voordelig gebruik te maken van de kredieten waarover hij beschikt en hij komt tot merkwaardige resultaten. De schijn mag ons echter niet bedriegen : de toestand is ernstig en indien hij blijft voortduren, zullen de rechtsbedéling, en tevens de terugkeer naar orde en voorspoed, worden in gevaar gebracht.

Vermits het Paleis moet heropgebouwd worden, dient het derwijze gedaan dat het beantwoordt aan de nieuwe vereisten, ontstaan uit de diepe veranderingen die het einde van de XIXe eeuw en de eerste helft van de XXe hebben gekenmerkt.

Ingehuldigd in 1883 is het haast zo oud als ikzelf en ik zou me niet kunnen ontveinzen dat sinds mijn geboorte er vele dingen en gedachten veranderd zijn !

* * *

Op Zondag 3 September 1944, bij het einde van de voormiddag, deden Duitse militairen de dom van het Paleis in de lucht springen, nadat zij hadden gezorgd voor de ontruiming der troepen, die in de aan de wandelzaal aangrenzende lokalen ingekwartierd waren, en nadat zij ook boven deze lokalen

een brandhaard in gereedheid hadden gebracht. Weldra sloegen de vlammen uit de top van het gebouw en steeg er een rookzuil op. Onze verdrukkers, vluchtende voor het plotseling en onwervstaanbaar offensief der geallieerde legers, hoopten dat deze indrukwekkende brand onder de bevolking ontzetting zou veroorzaken; hij hitste integendeel de koortsachtige geestdrift der Brusselaars aan.

Rond 5 uur 's avonds ontstonden nieuwe ontploffingen, ditmaal in de ondergronden langs de Wynantsstraat; ze herhaalden zich, bij onregelmatige tussenpozen, gedurende een gedeelte van de nacht; heel de zuidelijke vleugel stond in vlam.

In de dom en in de ondergronden, onder het parket van de procureur des konings, hadden de Duitsers radioreperage- en telecommunicatie-toestellen geïnstalleerd. Waarschijnlijk, daar zij de tijd niet hadden ze uit elkaar te nemen en weg te ruimen, hebben zij getracht de geallieerden te beletten er gebruik van te maken.

Doch het zijn niet allen deze beslommeringen van militaire aard welke hem er toe gebracht hebben het Paleis te vernielen.

Ons groot huis — en inzonderheid het parket — ging het centrum der epuratie worden; onze kortstondige meesters dachten wel dat de leden van het gerecht gedurende de sombere uren in het geheim een documentatie hadden verzameld die de verraders zou ontmaskeren; ook hebben zij met hun aanhangers er voor gezorgd dat er niets van het gedeelte van het gebouw, voorbehouden aan de procureur des konings, zou overblijven. Zij hebben er zorgvuldig brandhaarden in aangelegd, naast degenen die, de telecommunicatietoestellen in de ondergronden moesten vernielen, en zij hebben doeltreffende technische maatregelen genomen om er de uitbreiding van te verzekeren; zij hebben, namelijk, vloeibare brandstof verspreid en open benzinekruiken geplaatst in de lokalen, in de gangen en althans in één van de trappenhuizen; zij hebben behendig trinitrotoluëne ladingen verspreid, die na zekere tijd moesten ontploffen en de inspanningen van diegenen die de brand zouden bestrijden moesten belemmeren.

Dol van woede en van schrik, wilden de grijsgroene soldaten en de walgelijke individuen, die zich aan hen op de vlucht vastklampten, dat de Brusselaars dit monument, symbool van de kalme majesteit van het Recht, in de hemel van de stad niet meer zouden kunnen bewonderen doch dat alleen afschuwelijke puinen zouden overblijven, waarvan de verschrikkelijke aanblik voortdurend aan de teutoonsche barbaarsheid zou herinneren.

Het vernielingswerk was tragisch, niettegenstaande de pogingen van de brandweer en van de leden der gerechtelijke familie, toegesneld ter verdediging van dit Paleis, waaraan wij door zovele ontroerende herinneringen gehecht zijn.

Toen de brand overmeesterd was, vertoonde de wandelzaal nog slechts een akelig beeld van de verwoesting; van de achterste vleugel — het zuidelijk gedeelte van het gebouw, naar de Wynantsstraat — bleven slechts gecalcineerde brokken muur over met gapende openingen; alleen in het westelijk

gedeelte van die zuidervleugel waren enige lokalen bijna ongedeerd, doch andere brandhaarden, vrijwillig aangestoken of ontstaan door vlammende stoffen die door de wind werden meegedragen, hadden nog elders in het gebouw grote verwoestingen aangericht. Bewaarplaatsen van bewijsstukken, gans het parket van de procureur des konings, lokalen van de gerechtelijke politie en van de politierechtbank, kamers der rechtbank van eerste aanleg, al de kabinetten van de onderzoeksrechters, het hof van assisen, de rechtbank van koophandel, de helft van de bibliotheek der balie van beroep, een deel van het parket van de procureur generaal bij het hof van beroep en, bij ons, het kabinet van de voorzitter, de griffie, de zalen ingenomen door onze balie en haar bibliotheek, waren de prooi der vlammen geworden.

Deze beknopte opsomming is zeer onvolledig, doch het is over de wederopbouw van het Paleis — en niet over zijn vernieling — dat ik U wens te onderhouden en ik zal Uw aandacht niet langer gaande maken met te beschrijven wat U zowel kent als ik: het onherstelbaar verlies dat wij hebben ondergaan door het verdwijnen van belangrijke gerechtelijke archieven, de moeilijkheden die men heeft moeten te boven komen om de lopende rechtspleging te hernemen. De Heer advocaat generaal Roger Janssens de Bisthoven heeft U overigens, in zijn meesterlijke openingsrede van 15 September 1945, de juridische gevolgen van de brand in onze griffie uiteengezet.

De vijand die in wanorde moest op de vlucht slaan hoopte de parketten en de politie ontredderd achter te laten en het gerecht gedurende lange weken lam te leggen; parketten en politie hebben echter niet één enkele dag hun werk gestaakt. Zonder onderbreking heeft de gerechtelijke politie haar werkzaamheden tussen de rokende puinen voortgezet; de procureur generaal bij het hof van beroep en de procureur des konings hebben zich met de onderzoeksrechters in een naburig huis aan het werk gezet; weldra traden de krijgsauditoraten in actie en de Heer auditeur generaal was er de man niet naar om zich door de installatie-moeilijkheden te laten afschrikken.

Op 15 September — op de dag door de wet bepaald voor de heropening van het gerechtelijk der talen betreft, mij ngoede wil te doen blijken. jaar — hebben wij zelf over de puinhopen gestapt om, weliswaar in de zaal van onze gewone terechtzittingen, de algemene vergadering te komen houden, waarbij de rechterlijke werkzaamheden plechtig moesten hernomen worden. Sindsdien hebben de terechtzittingen van onze beide kamers volgens het traditioneel rythme plaats gehad.

Op 8 November 1944, bij het kriecken van de dag gebeurde er een nieuw drama: een verraderlijke V 1 bracht de verwoesting in de wijk van de Miniemmen; het tuig viel op enkele meters van de zijhellingen, die aan dien kant, langsheen de grondvesten van het Paleis lopen.

De westelijke vleugel, bezet door het hof van beroep, was door het vuur betrekkelijk gespaard gebleven, doch die dag, werden vensters en binnen-

deuren uitgerukt; zolderingen stortten in en de uiteengerukte meubelen werden onder kalkpuin bedolven.

* * *

Alvorens verder te gaan, houd ik eraan een publieke hulde te brengen aan al de dienaars van het gerecht die hun dagelijkse taak in de puinen van het Paleis hebben voortgezet en tevens aan de conservator en zijn helpers voor de inspanningen welke zij aan de dag gelegd hebben om, in die puinen, bij hoogdringendheid schuilplaatsen in te richten, waar ze hun bedrijvigheid konden uitoefenen.

Doorheen de wandelzaal, door de omringende trappen en galerijen werden doorgangen gebaad; grove paalwerken, samengesteld uit noodmateriaal dienden als wanden; daken, met aaneengeslingerde planken, beschermden de voorbijgangers tegen het gevaar van het vallen van allerlei materiaal en aldus kon men, op betrekkelijk veilige wijze, de enkele oasen bereiken, die het uiterlijke van de sereniteit hadden bewaard, alsook de in der haast in gereedheid gebrachte lokalen, waar houten carrés genageld op de uiteengerukte ramen, de gebroken ruiten vervingen. De elektrische verlichting en de telefoon werden hersteld in hetgeen van het gebouw overbleef.

Behalve de procureur generaal bij het hof van beroep, de procureur des konings en de onderzoeksrechters, die hun intrek moesten nemen in een hotel van de Louisalaan, behalve de militaire auditoraten en griffies die, reeds vóór de oorlog, niet in het gebouw geïnstalleerd waren, verdrongen zich al de gerechtelijke diensten in het Paleis overall waar het maar enigszins mogelijk was een schuilplaats te vinden. Ten allen kante verspreid in het gebouw, in enige noodlokalen en tot in de gangen toe, trof men de rechtbank van koophandel aan en haar griffie. De rechtbank van eerste aanleg en het hof van beroep, alhoewel ze van verscheidene hunner zittingzalen beroofd waren, krompen zich dermate in dat zij plaats afstonden aan de rechtbank van koophandel, aan de krijgsraad en aan het krijgshof. Het assisenhof ging zetelen in de zaal der plechtige terechtzittingen van het hof van beroep. Terwijl onze balie onder het dak kroop, richtte onze griffie zich terug in op enkele vierkante meter die vroeger als vestiaire dienden; deze werd naar de bibliotheek verplaatst en de voorzitter van onze tweede kamer ging op zoek naar een tafel om er zijn bundels op te rangschikken.

Alles ging goed gedurende de herfst: de burgerlijke rechtsmachten werden door de pleiters bijna niet verontrust; al was de koude vroeg ingevallen, toch bleef zij verdraagbaar. Daarentegen was de zeer strenge winter verschrikkelijk voor de gerechtelijke familie, waarvan vele leden, helaas, de gelukkige jeugd, waarop men onverschillig blijft voor het gure weder, voorbij zijn. De centrale verwarming deelde slechts bij zeldzame tussenpozen een geringe warmte uit; zelfs gedurende de dagen waarop zij functioneerden kwamen de radiateurs er niet toe de ijskoude tochten te temperen. En aldus beschouwden wij als kleine aardparadijzen de zeldzame

lokalen die van deuren en vensters waren voorzien, — al waren deze laatste éénogig of zelfs blind —, en waarin roestige kachels met eindeloze buizen geplaatst waren geworden. Herinnert gij U nog de terechtzittingen welke U verkleumd hielt, in mijn kabinet, terwijl de thermometer van uw gewone zaal onder nul was gedaald? De deurwaarder, die kraag van de overjas tot over de oren opgetrokken, trappelde in de gang; hij zorgde ervoor dat het grondwettelijk beginsel van de openbaarheid der terechtzittingen geëerbiedigd werd, en waakte er tevens voor dat niemand, bij het in- of uitgaan, de deur een seconde te lang open liet. Terwijl de procureur generaal concludeerde, de debatten en de beraadslaging volgden, hield hij het vuur in het oog en legde er met grote zuinigheid balkstukken op, die tussen de puinen werden opgeraapt.

Deze ellende aanvaardden wij zonder dat de gedachte te klagen bij ons opkwam. Hadden wij niet zo pas de vrijheid terug gevonden, nadat de afschuwelijkste der verdrukkingen ons, jaren lang, moreel en lichamelijk had gekneld? Hadden de Geallieerden, onze dappere soldaten en onze ontembare weerstanders niet alle offers gebracht om ons te bevrijden? De strijd ging voort: men vocht in het Noorden en in het Oosten; elke nacht en elke dag, ieder uur, sneuvelden er mannen voor ons op het slagveld. De vliegende bommen doorkruisten onze hemel; Antwerpen en Luik waren de voornaamste doelpunten en ook bij ons vielen de besten. Het Duits offensief in de Ardennen had diegenen tot de werkelijkheid teruggebracht die, uit egoïsme, hadden gemeend dat de bevrijding de vrede was. De oorlogsgevangenen bleven in de kampen weerhouden; met angst dachten wij voortdurend aan de duizenden martelaars, opgesloten in de concentratiekampen en de Duitse kerkers. Hoe zouden wij er, in deze omstandigheden, aan gedacht hebben ons over gebrek aan confort te beklagen? Al de krachten moesten worden ingespannen; al de pogingen moesten op de zege gericht zijn.

* * *

Drie jaar zijn sedert de brand van het Paleis verlopen, meer dan twee sedert de overwinning.

De dienaars van het gerecht zijn, weliswaar, niet meer zoals in 1944-1945 aan de koude blootgesteld, doch zij blijven in het vervullen van hun dagelijks werk in dezelfde moeilijkheden voortsukkelen. De gerechtelijke diensten zijn haast zo slecht geïnstalleerd als op 1 Januari 1945.

Vele dezer diensten blijven verspreid in ellendige lokalen. Iedere morgen, wanneer ik mij naar mijn kabinet begeef, hoor ik de klachten van brave mensen, die haast alle hoop gaan opgeven ooit het gedeelte der griffie van de rechtbank van koophandel te vinden, waar zij voor een of andere formaliteit zijn geroepen. Ik beijver mij ze door bemoedigende woorden te troosten; dikwijls, helaas! moet ik het daarbij laten, want ik voel mij niet in staat ze op het goede spoor te brengen; wanneer ik het waag hun inlichtingen te geven, ben ik nauwelijks zeker of ze juist zijn. Ik zorg er dan voor dat die zoekers niet te weten komen welk ambt ik zelf bekleed; zij

zouden inderdaad maar een geringe dunk hebben van het Hof van Verbreking indien ze moesten vaststellen dat zijn procureur-generaal zelf niet in staat is om in het Justitiepaleis de weg aan te wijzen. Wanneer zij eindelijk op bestemming komen, zullen zij er dan burelen vinden die normaal functioneren? Vele diensten werken heden op even gebrekkige wijze als enkele weken na de ramp, voor sommige, in het kwaad zelfs verergerd wegens het hernemen van de gerechtszaken en aldus moeten zij, met behulp van bespottelijke materiële middelen, een werk verrichten dat nu zwaarder is dan vóór de oorlog.

Ik ben getuige — en U evenals ik — van de werkwijze van onze griffie, waar ieder lid van het personeel dikwijls opeengestapelde bundels en bescheiden moet ter zijde schuiven om een hoekje te vinden waarop het register, waarvan de vermeldingen dienen aangevuld, kan opgelegd worden. De griffie van het Hof van Verbreking is de enige die onder mijn toezicht staat. Alhoewel ik het doorzicht van de hoofdgriffier, de nauwgezetheid en de ijver der twee griffiers en de goede wil van hun helpers ken, breekt het koud zweet mij soms uit, wanneer ik denk aan de stukken die, tussen die ophoping van papier, in een dik bundel zouden kunnen geschoven worden, waaruit ze slechts bij toeval, na eindeloze en vruchteloze opzoekingen, zouden te voorschijn komen.

In andere griffies is de toestand haast niet beter. Men beschouwt het als een succes — en het is er een — dat het gewone werk van elke dag kan verricht worden; werken van meer algemene aard worden tot betere tijden uitgesteld.

De rechtbank van koophandel beschikt slechts over drie in het Paleis verspreide zittingzalen en dan zijn die zalen nog zo klein dat, op zekere inleidingszittingen, een gedeelte der pleiters van uit de aangrenzende gang het oproepen der zaken volgen. Intussentijd groeit de achterstand aan van de zaken, die op een vonnis wachten, of liever — om niet meer een formule te gebruiken waardoor men tevergeefs tracht de harde werkelijkheid te verbergen — groeit onophoudend het aantal rechts-onderhorigen aan, die met ongeduld, zoniet met ongerustheid, de dag verbeiden waarop hun zaak zal beslecht worden.

Er zijn kamers der rechtbank van eerste aanleg waar de debatten een vertrouwelijk karakter aannemen en waar de regeling van de rol geschiedt in voorwaarden die afbreuk doen aan het prestige van het gerecht en aan de waardigheid van de balie.

Wel is waar kunnen vele zittingzalen van het Paleis min of meer gebruikt worden niettegenstaande de haveloze staat van zolderingen en muren en het ellendig uitzicht der kreupele meubelen, doch in welke staat bevinden zich de raadkamers? Zij zijn voor het publiek niet toegankelijk en verbergen met schaamte hun ellende. Hoevele ervan zijn erbarmelijke krotten! De magistraten zouden er gaarne moeten blijven en de beraadslagingen verlengen; nu trachten zij zo spoedig mogelijk weg te gaan om aan de aldaar drukkende melancholie te ontsnappen.

Ik bracht zoëven hulde aan degenen die, onmiddellijk na de ramp, zonder dralen, te midden van de

puinen weer aan het werk gingen: zij hebben in September 1944 met moed hun plicht gedaan.

Doch de toestand blijft duren en, als procureur-generaal bij de hoogste rechtsmacht, ben ik vandaag hier verplicht, in het openbaar te wijzen op het gevaar dat uit die toestand voortspruit.

Vele diensten van de hoven en rechtbanken en een gehele rechtbank — deze van koophandel — zijn derwijze geïnstalleerd dat het hun onmogelijk is het hun opgelegd werk normaal te verrichten.

De eerste dagen moest men in het allerdringendste voorzien; de werking van het gerecht en het gerechtelijk leven moesten, kost wat kost, voortgezet worden. Het was verkieslijk in slechte voorwaarden te handelen dan te jammeren of het hoofd te verliezen en bij de puinen te blijven zitten in afwachting van betere tijden. Men nam de gebrekkige installaties aan — en ook het onvolmaakt werk dat er onvermijdelijk uit voortvloeide — zeggende en herhalende: « A la guerre, comme à la guerre ! »

De oorlog is sedert twee jaar geëindigd; het economisch en sociaal leven gaat terug zijn gang. En, in de hoofdstad, wordt er nog altijd recht gesproken « à la guerre, comme à la guerre ! », zonder dat men enigszins ziet wanneer dit zal veranderen.

Zeker staat België nog voor zeer grote moeilijkheden, doch juist deze moeilijkheden vereisen dat de hoven en rechtbanken de terugkeer tot de bedrijvigheid in de verschillende sectoren van het publiek leven niet belemmeren, door een traagheid die aan de gebrekkige installaties te wijten is.

Wat men er ook moge over denken, een griffie die helet is haar vol rendement te geven, remt de werkzaamheid van de rechtsmacht welke zij moet dienen; het bijwerk dat het lager personeel, wegens de onvoldoende lokalen, behoort te leveren heeft zelfs zijn invloed op de kwaliteit van het werk van het hof of van de rechtbank: de rechters aarzelen aan de met werk overladen bedienden de afschriften te vragen die niet volstrekt noodzakelijk zijn, maar die de beraadslagingen toch zouden verbeteren; zij kunnen niet vereisen dat bedienden het hoogst dringend werk onderbreken om de boeken der bibliotheken te rangschikken, en aldus heerst er heden in deze laatste een zodanige wanorde dat ze de ijverigste lezers ontmoedigt. Zo zou ik nog menige andere voorbeelden kunnen aanhalen.

Onvermijdelijk brengt de intimiteit van zekere zittingzalen mede dat nauwkeurig bestudeerde pleidooien ontaarden in gemoedelijke gesprekken, die eerder op improvisatie gelijken.

En wat zou er niet dienen gezegd van de hygiënische voorwaarden waarin degenen werken die tot lange prestaties in het Paleis gedwongen zijn en niet de gelegenheid hebben hun dossiers naar huis te doen brengen; in menige plaatsen zijn die voorwaarden ergerlijk. Aan welke gerechtvaardigde verwijten zou niet de nijveraar blootgesteld zijn, die zijn personeel met dusdanig gebrek aan zorg zou behandelen!

In dergelijke toestanden kan men slechts tijdelijk berusten, wanneer men zeker is dat zij weldra zullen eindigen.

Wij hebben, integendeel, de zekerheid dat deze toestand nog lang zal voortduren wanneer men hieromtrent niet bijzonder waakzaam is.

De dom is nu op het punt heropgericht te worden. Hij zal echter nog niet zo spoedig staan te blinken. Degenen die het Paleis van buiten af zullen aanschouwen — als zij maar niet aan de zuidkant staan — zullen de illusie hebben dat de ramp bijna hersteld is. Doch het zal slechts een illusie zijn, die zal vervliegen zodra zij doorheen de zuilengalerij de wandelzaal zullen bereiken, die nog steeds door plankenschuilplaatsen ontsierd is.

De heer Joseph Pholien, advocaat bij het hof van beroep te Brussel en onder-voorzitter van de Senaat, vroeg op 27 Maart 1947 aan de heer Minister van Openbare Werken welke de ontwedpen van zijn Departement waren betreffende het herstellen van het Justitiepaleis te Brussel, en welke de termijnen waren die daarvoor onder het oog werden genomen. Er werd hem geantwoord dat de regering voornemens was het Paleis te herstellen derwijze dat al de gerechtelijke diensten er zouden kunnen geïnstalleerd worden, daarin begrepen de militaire rechtsmachten, die tot in 1940 in een afzonderlijk gebouw zetelden. Dit eerste deel van het antwoord was opbeurend; het tweede deel is het echter veel minder: « De volledige te voorziene uitgave is geraamd op 320 miljoen frank. Een krediet van 12 miljoen werd op de begroting van 1947 voorzien. Werken zijn thans in uitvoering. Het is op dit ogenblik niet mogelijk de termijn van algehele voltooiing te bepalen. Deze termijn hangt af, enerzijds, van de kredieten die ter beschikking (van de Minister van Openbare Werken) zullen worden gesteld tijdens de komende jaren, en anderzijds, van de mogelijkheden inzake arbeidskrachten en materialen, te benuttigen bij de aannemingen » (1).

De werken zijn geschat op 320 miljoen; de kredieten voor 1947 werden verhoogd en gebracht op omtrent vijf en twintig miljoen...; berekent het getal jaren dat nodig zal zijn opdat alles geëindigd weze!

Hier zelf zijn wij getuigen geweest van een voorbeeld der traagheid waarmede de herstelling geschiedt.

Het Hof van Verbreking is weliswaar een der rechtsmachten die het minste geleden hebben: alléén zijn griffie is afgebrand. Doch deze werd helemaal vernietigd en de voorwaarden waarin zij voorlopig moest worden ingericht zijn erbarmelijk. Heel onze werkzaamheid lijdt er onder.

Welnu, op de plaats waar de griffie uitbrandde kon men, zonder grote kosten, burelen inrichten. Het ging hier slechts om eenvoudige herstelling, die op bouwkundig gebied niets in gevaar bracht. De schikking der grote gangen is dusdanig dat op die plaats bijna niets anders zou kunnen ingericht worden dan burelen, welke ook het plan weze dat men zou uitwerken voor de verdeling der diensten in het herbouwd Paleis. Een zeer geringe herstelling zou dus het Hof in staat hebben gesteld onmiddellijk al zijn werkmiddelen van vóór de oorlog terug te vinden; het was zelfs niet te vrezen dat de onbeduidende uitgave later nutteloos zou blijken.

Ik had deze herstelling gesuggereerd; ik had er schriftelijk op aangedrongen, met het gevolg dat, wanneer de heer Borremans, Minister van Openbare Werken, met zijn collega van Justitie, de heer Lilar, zekere parlementairen en een staf hoge ambtenaren, de puinen van het Paleis kwam bezoeken, hij vroeg de lokalen, waarop ik gewezen had, te bezichtigen. Hij ging volledig met zijn zienswijze akkoord en schreef mij, reeds op 21 September 1946, dat hij de uit te voeren werken had goedgekeurd, dat deze laatste eerstdaags zouden worden aangevangen en dat hij bevelen had gegeven opdat zij binnen de grenzen van het mogelijke zouden bespoedigd worden.

De herfst en de winter gingen voorbij en de lente van dit jaar was reeds ver gevorderd wanneer de eerste werkman verscheen... Het zal meer dan drie jaar tijd gevraagd hebben om de geringe herstellingen uit te voeren ten einde onze griffie derwijze te installeren dat ze terug met normaal rendement kan werken.

Een nieuw gegeven doet zich thans voor.

In September 1944 hadden de parketten van het hof van beroep en van de rechtbank van eerste aanleg, alsook de onderzoeksrechters, bezit genomen van het hotel gelegen op de Louisalaan, dat het Duits leger zopas had verlaten; het Departement van Openbare Werken had daarna de toestand geregulariseerd en op 30 October 1944 was met de vennootschap-eigenares voor één jaar een huurovereenkomst gesloten, die bij middel van wederinhuring kon vernieuwd worden. De vennootschap wenst nu terug over haar gebouw te beschikken; zij heeft eerst van de vrederechter van het 1e kanton te Brussel, daarna van de rechtbank van eerste aanleg, vonnis bekomen waarbij de handelwijze wordt gebrandmerkt van de Staat, die, niettegenstaande zijn voorrechten van openbare macht, niet willekeurig het nadeel, dat hij aan een handelsvennootschap berokkent, mag verlengen door de traagheid en het gebrek aan naarstigheid waarmede hij de herstellingswerken van het Paleis doet uitvoeren. Vóór het stemmen der wet d.d. 31 Juli 1947, houdende uitzonderingsbepalingen in zake huishuur, was slechts een uurverlenging toegestaan geworden tot 1 Februari 1948. (2)

De regering heeft dienvolgens besloten zodra mogelijk het parket van het hof van beroep, het parket van de rechtbank en de onderzoeksrechters terug in het Justitiepaleis onder te brengen. Deze beslissing heeft het gelukkig gevolg gehad dat het in staat brengen van zekere lokalen bespoedigd wordt.

Zullen deze laatste voldoende zijn? Hier heerst een belemmering die ik u naar vermogen heb beschreven. Gaat men de reeds met verstikking bedreigde diensten verplichten zich nog in te krimpen om voor drie nieuwe belangrijke aankomelingen plaats te maken? Ik vrees zeer dat de desorganisatie en de ontredde van het geheel nog groter worden en dat drie korpsen meer, waarvan de werkzaamheid niet mag gehinderd worden zonder dat de maatschappij er onmiddellijk onder lijdt, op hun beurt met verlamming worden geslagen.

Hoe dient er aan de toestand verholpen, rekening houdende met de mogelijkheden van de schatkist en zonder in de heropbouw van het Paleis materialen en arbeidskrachten op te slorpen, die voor andere nog meer dringende werken noodzakelijk zijn?

Eerst en vooral moeten de nagestreefde doeleinden nauwkeurig bepaald worden; dan dienen onherroepelijk de plannen vastgelegd en de lokalen in het heropgebouwd Paleis toegewezen.

Daarna behoort een overgangperiode beschouwd te worden. Het dringt zich op dat er een uitvoeringsprogramma, verdeeld over het nodige aantal jaren, worde opgemaakt. Bovendien moeten voorlopige maatregelen worden getroffen met het oog op de regelmatige gang van het gerecht, terwijl de aannemers aan het werk zullen zijn. In beginsel zal die gerechtelijke werkzaamheid in het Paleis zelf voortgezet worden. Doch liever dan ze te belemmeren, zal men zekere diensten bij het Paleis laten of ze zelfs momenteel er buiten installeren.

* * *

Om ons rekenschap te geven van de te bereiken doeleinden zullen wij even nagaan wat het leven der juristen was in 1883 en wat het sedertdien is geworden.

Poelaert had het Paleis van Justitie opgevat als een harmonisch geheel van schone zittingzalen en, in feite, begaven advocaten en magistraten er zich slechts om er te pleiten of er pleidooien te horen. Zekere magistraten beschikten er, wel is waar, over burelen, doch het waren meestal pronkburelen, meer bestemd tot het ontvangen van ambtsbezoeken dan tot de studie. Eens de terechtzitting geheven, keerde iedereen naar huis en vond er in zijn bibliotheek de boeken die hem toelieten te mediteren over de hem door zijn bundels gestelde vragen.

Alleen de zes onderzoeksrechters, de procureur des konings, en de vier substituten voor de dienst van het parket en van de correctionele terechtzittingen — deze cijfers komen ons thans als een mooie droom voor! — werkten regelmatig in hun kabinetten van het Paleis. Het parket generaal van hof van beroep bezat, benevens het prestigieus lokaal voorbehouden aan de procureur-generaal, drie burelen voor de magistraten.

In de parketten en de griffies telde men enige bedienden.

Quantum mutatum ab illo!

De griffies en de parketten van de Rechtbank en van het hof van beroep hebben ruime zalen nodig om er een personeel te werk te stellen, waarvan het getal is aangegroeid in verhoudingen die niet te voorzien waren toen Poelaert zijn plannen maakte; nieuwe diensten, zoals de gerechtelijke politie van het parket, werden tot stand gebracht.

De vooruitgang van de techniek heeft het bureelwerk gemecaniseerd. De parketten en griffies moeten in ruime mate voorzien zijn van de toestellen en machines welke hun taak kunnen vergemakkelijken, en tevens hun rendement verbeteren en, te dien opzichte, is het niet geoorloofd dat men, wegens gebrek aan plaats, zich met schuchtere en sporadische pogingen moet tevreden stellen. De weten-

schappelijke politie eist dat de onderzoeksrechters en de gerechtelijke politie hun toevlucht nemen tot laboratoria. De gerechtelijke politie behoort over garages te beschikken van waaruit ze met snelle auto's de misdadigers kan nazetten.

Daarenboven valt op te merken dat een menigte magistraten, heden, in het gebouw kabinetten moet vinden, dusdanig ingericht dat men er dagen lang kan blijven werken.

Het probleem van de bibliotheken heeft een nieuw uitzicht aangenomen.

Ik zag het daglicht, ten tijde van de inhuldiging van het Paleis, te midden van de boeken van mijn vader. Zijn bibliotheek besloeg nauwelijks een kamer van het familiehuis en nochtans — ik heb het sedertdien vastgesteld — geen enkel der hoofdwerken, geen enkel der grote Belgische of Franse rechtskundige periëdieken ontbrak er. Het was alleen voor het bestuderen van zekere bijzondere vragen dat mijn vader zijn toevlucht moest nemen tot korte ontleningen aan de collecties van het Hof. Ik zou mij al te wreed aanstellen indien ik u deed hunkeren naar de tijd waarin al de raadsheren in het Hof op die wijze voor het werken waren ingesteld!

De rechtskundige literatuur is in dusdanige mate uitgebreid, de publicaties zijn zozeer vermenigvuldigd, dat niemand nog de middelen heeft om een dergelijke bibliotheek bij te houden en rijkelijk genoeg gelogeed is om al die boeken tehuis te kunnen rangschikken.

Doch hoeveel van onze collega's kunnen zich zelfs niet de elementaire werken aanschaffen, die onontbeerlijk zijn om hen in hun eerste opzoekingen te leiden? De geldmiddelen zijn verminderd, de huizen en de appartementen zijn duur, de magistraten zijn verplicht hun familie te installeren in woningen die te klein zijn om er een plaats te vinden voor hun boeken; het brood voor het lichaam heeft de voorrang op het brood voor de geest...

Ik zou hierover kunnen uitweiden; heden, echter, wil ik mij beperken bij de vaststelling dat het Paleis derwijze moet ingericht worden dat de magistraten er over perfecte bibliotheken beschikken, tot welke zij op ieder ogenblik gemakkelijk toegang hebben en waar zij, in een voor de overweging geschikte atmosfeer, lange uren aan de studie kunnen wijden.

Dit probleem der bibliotheken van het Paleis maakt mij sedert zeer lang bezorgd.

De balie van beroep bezit een bibliotheek die ik geneigd ben volmaakt te heten. Ik zie ze niet alleen in mijn verre herinneringen van jong advocaat; na mijn intrede in de magistratuur, bleef ik ze bezoeken, telkens wanneer ik een netelige rechtsvraag moest oplossen. Haar meest geraadpleegde werken, deze die in het bereik van allen stonden in de zaal welke wij de « zaal van het gelijkvloers » heetten, zijn aan de brand ontsnapt, dank zij de bewonderenswaardige offervaardigheid van welwillende redders die, naar het schijnt, gevoelden dat, indien die boeken verdwenen, de hersenen van het Paleis voor een tijd door die ramp zouden verlamd zijn. De publicaties echter die minder gebruikt waren en

die in een zaal van de verdieping bewaard werden, zijn de prooi der vlammen geworden.

De bibliotheken der hoven, rechtbanken en parketten bevinden zich nog immer in de betreurenswaardige staat waarin ik ze leerde kennen. Ze zijn, nu nog, beheerd zoals in de tijd waar het verschijnen van een nieuw rechtskundig boek sensatie verwekte en ze zonder de minste moeite konden bijgehouden worden. Het is een bediende van de griffie of van het parket die, benevens zijn andere bezigheden, dienst doet als bibliothecaris. De aankopen gebeuren in de maat waarin de achtereenvolgende korpshoofden er belang in stellen; zij hangen af van kredieten die ook bestemd zijn om andere uitgaven te dekken.

Niet al de bibliotheken hebben in 1944 geleden; hun ellende dagteekent van vroeger. Dikwijls prijken er zeer oude en zeer schone boeken, legaat van een roemrijk verleden, doch die slechts, van tijd tot tijd, door een magistraat-boekenliefhebber worden geopend; de schatten die daar verborgen liggen kunnen dan eerst hun waarde krijgen, indien de boeken zó worden samengebracht dat ze in het bereik liggen van de geleerden en de geschiedkundigen. Wil men echter een enigszins ingewikkelde vraag uitdiepen, komt men er niet toe — zelfs indien men zich niet laat afschrikken door de wanorde welke er heerst en waartoe de brand van het Paleis en de belemmering der griffies nog hebben bijgedragen — in een dezer bibliotheken, al de tot die studie onontbeerlijke werken te ontdekken; men moet van de ene naar de andere gaan om eindelijk, zoekensmoe, op de bibliotheek der balie terecht te komen waar men de boeken vindt en waar u tevens de vriendelijkste ontvangst wordt voorbehouden. Van de andere kant stelt men vast dat dezelfde publicaties aangekocht worden door verschillende rechtsmachten, zonder dat hun belang deze meerdere aankopen rechtvaardigt.

Naar mijn mening bestaat er slechts één geneesmiddel tegen wat ik de grote ellende van de bibliotheken der magistratuur zal heten: de inrichting van één enkele bibliotheek voor al de magistraten van Brussel. Zij zou een beroepsbibliothecaris hebben en zou door een commissie van magistraten bestuurd worden, die zich met de aankopen zou bezighouden; zij zou één enkele toelage ontvangen in vervanging van de verscheidene toelagen welke nu over de verschillende bibliotheken voor dezelfde aankopen verspreid worden.

Beter nog: ik zou één enkele bibliotheek voor advocaten en magistraten wensen en ik heb het genoegen gehad vast te stellen dat de stafhouders, die zich aan het hoofd van de balie van beroep sedert de bevrijding hebben opgevolgd, allen deze suggestie zeer gelukkig hebben gevonden. Deze gemengde bibliotheek zou twee exemplaren van de meest geraadpleegde boeken bezitten, zodat twee werkzalen er zouden ingericht worden, de ene voor de magistraten, de andere voor de advocaten; de werken van min gewoon gebruik zouden gerangschikt worden in een naburig lokaal, waaruit zij in de ene of de andere der werkzalen zouden worden gebracht. Een adjunct-bibliothecaris zou de bibliothecaris helpen en de bestuurcommissie zou samen-

gesteld zijn uit leden van de balie en van de magistratuur.

Ik verwacht veel van die zaal waarin de magistraten van al de rechtsmachten der hoofdstad elkander zouden ontmoeten: zij zou niet alleen de kwaliteit van het werk verbeteren, zij zou hun toelaten persoonlijke betrekkingen aan te knopen; zij zou bijdragen tot de ontwikkeling van de korpsgeest, een der zekerste waarborgen van de waardigheid en van de onafhankelijkheid der magistratuur.

Natuurlijk zou elke rechtsmacht, elk parket, in een kabinet, het equivalent behouden van de persoonlijke bibliotheek waarover iedere magistraat tehuis zou moeten beschikken, indien zijn geldmiddelen voldoende waren, namelijk de boeken die een vlugge raadpleging toelaten of waarin men de eerste aanduidingen vindt voor verdere opzoekingen: een substituut die *Nypels et Servais* of het *Répertoire pratique du droit belge* wil raadplegen, mag natuurlijk niet verplicht zijn daarom naar de gemeenschappelijke bibliotheek te lopen; evenzo mag een rechtbank een beraadslaging niet onderbreken om een in de *Pasicrisie*, in het *Journal des Tribunaux* of in het *Rechtskundig Weekblad* gepubliceerd arrest te herlezen.

Een ander gebied waarop een vooruitstrevend programma van vernieuwing zich opdringt is dit van de hygiëne en van het confort.

Velen zijn 's morgens en 's namiddags, ja zelfs 's avonds op het Paleis weerhouden. Brussel is een grote stad geworden, waarin de lange afstanden het naar huis keren moeilijk maken indien men, tussen twee werkzaamheden in, slechts over weinig tijd beschikt. Vele bedienden namelijk zijn gedwongen, niet alleen in slecht geschikte lokalen te werken, doch ook er gedurende het middaguur in een deprimerende atmosfeer, op de hoek van een tafel waarop bundels en registers zijn opgestapeld, een stukje te eten. Dikwijls, wanneer ik ze zie, komen mij de benijdenswaardige installaties voor de geest welke zekere nijveraars voor het welzijn van hun personeel ingericht hebben.

Onze griffies en de burelen van onze parketten dienen aan de vooruitgang van de techniek te beantwoorden en men moet er werken in de sereniteit die door een goede schikking van het kader verschaft wordt.

Terugdenkend aan de Internationale Militaire Rechtbank van Nuremberg zie ik, in het Paleis of in zijn onmiddellijke omgeving, een ruim democratisch spijshuis, waarin juristen en helpers van het gerecht van alle categorieën, tegen billijke prijs, een eenvoudig doch substantieel eetmaal zouden krijgen.

Ik zal het niet wagen de behoeften van de balie te beschrijven, doch ik meen niet te ver te gaan wanneer ik verklaar dat er nevens de rechtzalen, lokalen zouden moeten bestaan waar de advocaten vergaderingen kunnen beleggen, alsook plaatsen bestemd voor copieerdiensten.

* * *

De wandelzaal, de drie vleugels Noord, Oost en West van het Paleis — 't is te zeggen de drie

vleugels die het meerendeel der grote zittingzalen bevatten — alhoewel door de brand en de VI getroffen, staan toch steeds recht. Er blijft van het werk van Poelaert te veel over opdat men er zou aan denken het karakter ervan te wijzigen.

Mr Albert Guislain, van de Balie van Beroep, wiens artistieke geest gaarne subtiële en sappige opmerkingen maakt over Brussel en zijn monumenten, heet het Paleis « le Mammouth » en de naam is gebleven. Het is « le Mammouth » die het panorama van Brussel gedurende meer dan een halve eeuw gedomineerd heeft, het is hij die, op het toppunt van de heuvel, aan de boord van de vallei, zijn ontzagwekkend silhouet moet blijven verheffen.

Van binnen is de wandelzaal, met de trappen en de galerijen die ze encadreren, als het ware het hart van het gebouw en het zou dwaas zijn daar iets meer te doen dan herstellingen.

Is er middel om de uitwendige bouwkunst te eerbiedigen, de wandelzaal en haar kader te behouden en, tezelfdertijd, de lokalen te moderniseren en in het Paleis een plaats te geven aan alles wat het thans moet bevatten?

Na nauwkeurige studiën staat de conservator, heer Storrer, daar borg voor.

De ondergronden en voornamelijk de gedeelten onder het dak van de drie gespaarde vleugels bieden belangrijke mogelijkheden; om deze hoogste verdiepingen gemakkelijk toegankelijk en, dienvolgens, bruikbaar te maken, zou het volstaan liften te plaatsen die in de buurt van de wandelzaal zouden opstijgen.

Wat de vernielde zuidelijke vleugel betreft zou men, langs de binnenkant van de gevels die zouden herbouwd worden, veelvoudige lokalen kunnen inrichten.

De zaal van het hof van assisen nam daar een overgrote plaats in; vanaf het gelijkvloers, in de wandelzaal, besloeg zij, zowel op de eerste verdieping als op het gelijkvloers, heel de ruimte tot de buitenmuur langs de Wynantsstraat. Er zou des te minder aanleiding bestaan ze terug in te richten zoals zij was, daar al degenen die ze gebruikt hebben, geklaagd hebben over haar overdreven hoogte en haar gebrekkige acoustiek. Zij was ook zeer slecht gelegen: het hof van assisen trekt de grote menigte aan; het publiek moet er van buiten af rechtstreeks toegang toe hebben, zonder dat de nieuwsgierigen, die hun beurt afwachten om in de rechtzaal toegelaten te worden, de gangen van het Paleis blemmeren. (3)

De debatten voor het hof van assisen eisen een lokaal met majestueus uitzicht. Nu bestaat er een statige zaal waartoe de grote westelijke trap van de voornaamste gevel van uit de Poelaertplaats rechtstreeks toegang geeft, namelijk de zaal der plechtige terechtzittingen van het hof van beroep, waarin het hof van assisen nu voorlopig zetelt. Zonder aan haar groots karakter te schaden zou men er, naar het schijnt, de hoogte van kunnen verminderen en boven haar zou men, benevens de griffie van het hof van assisen, de lokalen kunnen inrichten die de procureur-generaal bij het hof van beroep nodig heeft om zijn parket te logeren; de acoustiek der zaal zou er tezelfdertijd bij winnen.

En de plechtige terechtzittingen van het hof van beroep? Men zou daartoe een zaal voorbehouden die op de eerste verdieping gebouwd zou worden, daar waar het bovenruim van het hof van assisen was, in die ontzaglijke ledige ruimte waarin de inspanningen van de redenaars verloren gingen, die op het gelijkvloers buiten adem geraakten. (4) Haar ingangdeur zou overeenstemmen met het midden van de zuidelijke galerij der wandelzaal; die nieuwe zaal, opgericht in het midden van het Paleis, zou een prachtig kader uitmaken voor gerechtelijke plechtigheden. En daar ze dicht bij de burgerlijke kamers van het hof van beroep is gelegen, zullen er gemakkelijk gewone zittingen kunnen gehouden worden, telkens als het nodig is.

Wordt het hof van assisen niet terug ingericht zoals het er bestond, dan biedt de zuidervleugel, volgens de conservator, niet vermoede mogelijkheden: men zou er het parket van de procureur des konings met de gerechtelijke politie, de onderzoekers, de militaire rechtsmachten van vredestand en de rechtbank van koophandel kunnen onderbrengen, en desondanks het uitzicht van vóór de brand behouden.

Het definitief plan dient derwijze opgemaakt, dat in het Paleis zelf plaats voorzien zij voor al de rechtsmachten der hoofdstad, daarin begrepen de vrederegerechten der buitenwijken, en voor al de gerechtsdiensten. Het is onontbeerlijk dat de Brusselse gerechtelijke familie in een enkel Paleis samengebracht worde.

Het is geenszins, ik dring er op aan, omdat ik bezorgd ben om het confort van de juristen, dat ik zou spreken. Het gaat om de goede rechtsbedeling, Afgezonderd in een onderscheiden gebouw zouden zekere rechtsmachten ofwel zich tot een zekere nonchalance laten gaan ofwel hun zelfgenoegzaamheid overdrijven.

Wij hebben, te Brussel, het voorrecht een magistratuur en een balie te bezitten die beide talrijk zijn: het is noodzakelijk dat de regelen, die het gerecht groot maken en tevens het werkdadig rendement ervan verzekeren, behouden blijven en er elke dag hun bevestiging krijgen; het zou te betreuren zijn moest de geest van de magistratuur der hoofdstad afbrokkelen in aan ieder hof of iedere rechtbank eigen strekkingen, evenals het gevaarlijk zou zijn dat, in de schoot der balie zelf, een balie der rechtbank van koophandel of baliën van vrederegerechten zouden ontstaan. De gerechtelijke politie heeft zich altijd trouw getoond aan het beginsel van haar instelling: zij heeft slechts één meester, het parket, en zij is doof voor alle andere invloeden; zou zulks nog waar blijven ingeval zij elders dan nevens de procureur des konings geïnstalleerd was?

Indien, na onderzoek, mocht blijken dat de plaats volstrekt ontbreekt, indien men verplicht zou zijn een bijgebouw op te richten, dan zou dit laatste in het Paleis noodzakelijk moeten geïntegreerd worden, wat naar het schijnt, kan verwezenlijkt worden langs de kant van de Wynantsstraat.

De Ministers aan wie de portefeuille van Justitie sedert de bevrijding werd toevertrouwd, hebben voorzeker de magistraten en advocaten, die het initiatief hadden genomen belang te stellen in de wederopbouw van het Paleis, ten zeerste aangeemoedigd.

Minister Marcel Grégoire verzocht ons, de Heer eerste voorzitter en mij, met de twee stafhouders, de hoofden van al de rechtsmachten en van al de parketten van Brussel te vergaderen; tijdens de laatste maanden van 1945 hadden meerdere vergaderingen plaats. De Heer stafhouder Botson, vol dynamisme, doorliep kelders en zolders om te zien wat zij als mogelijkheden boden. De heer conservator Storrer had reeds voorlopige plannen opgemaakt; hij herzag ze en wij slaagden erin, dank zij zijn talent van bouwkundige en zijn grondige kennis van het gerechtelijk raderwerk, het schema op te maken dat ik u zoëven heb beschreven: de behoeften van elke rechtsmacht, van elke dienst werden bepaald door personen bevoegd om er over te oordelen; voldoening werd hun geschonken; de lokalen van elke rechtsmacht en van de er van afhanginge diensten werden logisch gegroepeerd, derwijze dat de rechtsonderhorigen niet meer aan het gevaar blootgesteld zouden zijn in de gangen verloren te lopen.

Wij kenden ons echter geen enkele bevoegdheid van bouwkundige toe: wij hebben vertrouwen gehad in de heer Storrer, wij hebben vastgesteld dat zijn ontwerpen noch het uiterlijk voorkomen van het werk van Poelaert, noch de wandelzaal met haar trappen en haar galerijen wijzigden.

Een commissie, behorende tot het Departement van Openbare Werken, zorgt voor de goede oplossing der vragen van bouwkundige aard, die het Paleis aanbelangen; zij schijnt akkoord te zijn.

Wil dit betekenen dat de regering onherroepelijk besloten is de door de conservator volgens onze aanduidingen opgemaakte plannen te doen uitvoeren?

De wederopbouw van het Paleis van Justitie valt, zoals zijn onderhoud, in de bevoegdheid van de Minister van Openbare Werken.

Voor het Departement van Openbare Werken is het Paleis van Justitie een monument. Dit monument wordt gebruikt door de gerechtelijke diensten, doch het optreden van de gerechtelijke diensten tegenover het Ministerie van Openbare Werken geschiedt op een wijze die ik anarchistisch zou durven heten.

Reeds vóór de brand van 1944 lieten zich de nadelen van deze toestand gevoelen: elke rechtsmacht is geneigd uitbreiding te nemen en vindt zelden bij haar gebuur instemming om plaats te ruimen; lastig gevallen door magistraten wier verlangens tegenstrijdig zijn, zoekt de ongelukkige conservator — die in het Paleis het Departement van Openbare Werken vertegenwoordigt — middeelen om iedereen voldoening te schenken zonder iemand te misnoegen en van daar die zonderlinge oplossingen, die er in bestaan de dienssen van eenzelfde rechtsmacht te verspreiden en veranderingen aan te brengen die niet altijd gelukkig zijn.

Laat men, tijdens de wederopbouw, de conservator alleen tegenover de korpsoversten, dan valt men

onvermijdelijk terug in de wanorde en de onvolmaakte oplossingen: sommige korpsoversten die het schema van 1945 geschetst hebben, zijn reeds verdwenen en al hun opvolgers hebben niet dezelfde gedachten als zij; bij zekere rechtsmachten komt de particularistische geest weer op en het ontwerp van één enkele bibliotheek, bij voorbeeld, begint reeds tegenstanders te tellen... Hoe kan men een harmonisch geheel bekomen, indien gedurende de uitvoering der werken de conservator met nieuwe vereisten rekening moet houden?

De Minister van Justitie zou de macht moeten opeisen om te beslissen en de verantwoordelijkheden op zich hoeven te nemen, die de inrichting van het Paleis van Justitie voor hem medebrengen; het statuut van het Paleis zou moeten bepaald worden met inachtneming van deze aansprakelijkheden.

Een besluit van de Minister van Openbare Werken d.d. 7 Juli 1947, tot wijziging van het besluit van 3 December 1919, houdende instelling van de Commissie van het Justitiepaleis te Brussel, is in het Staatsblad d.d. 13 Juli 1947 (5) verschenen. Het besluit d.d. 3 December 1919 is zoek geraakt. Het Departement van Openbare Werken, dat zo vriendelijk was dienaangaande opzoekingen te doen, heeft mij eindelijk afschrift overgemaakt van een aanschrijven d.d. 3 December 1919 van de heer Anseele, Minister van Openbare Werken, aan de heer Vandervelde, Minister van Justitie: het laat weten dat de Minister van Openbare Werken, in de schoot van zijn Departement, een commissie komt instellen, die als opdracht zal hebben de inrichtingswerken en andere werken betreffende het Justitiepaleis te onderzoeken en te bespreken, en dat deze commissie, gezien de verscheidenheid der te behandelen vragen, verschillende secties zal omvatten, waarvan een zich inzonderheid zal bezig houden met de toewijzing van de lokalen; de Minister van Openbare Werken vraagt aan de Minister van Justitie de hoofden van de rechtsmachten en van de parketten der hoofdstad met de twee stafhouders bij deze sectie af te vaardigen; hij zal deze heren op een eerste vergadering die in zijn hotel zal plaats hebben, bijeenroepen.

In December 1919 was ik nog geen procureur des konings en ik weet niet wat er van deze eerste besloten vergadering geworden is, doch, sedert dien, heb ik zeer lang aan het hoofd van parketten gestaan en ik herinner mij niet ooit aan de werkzaamheden van dergelijke commissie of sectie van commissie deel te hebben genomen. Wanneer de heer Minister van Justitie, Marcel Grégoire, in 1945 de vergaderingen van korpsoversten uitlokte, waarop ik zoëven zinspeelde en deze het schema schetsten waarvan ik u gesproken heb, was het wel zijn inzicht dat wij bij hem en geenszins bij de Minister van Openbare Werken over onze beraadslagingen verslag zouden uitbrengen.

Alleen de sectie van de in 1919 in het leven geroepen commissie, die als opdracht had de vraagstukken van bouwkundige aard te behandelen, schijnt een werkelijk bestaan te hebben gehad; zij was gekend onder de naam van « Commissie van het Justitiepaleis »; het is bij haar dat de heer conservator Storrer advies heeft ingewonnen be-

treffende de plannen welke hij in 1945 had opgemaakt, op het voorontwerp dat ontstaan was uit de aanduidingen van de magistraten en de stafhouders.

Luidens het besluit d.d. 7 Juli 1947, door de Minister van Openbare Werken alléén genomen, bestaat de Commissie van het Justitiepaleis voortaan uit vijftien leden; onder hen bevinden zich slechts twee afgevaardigden van de Minister van Justitie, waaronder onze eerste voorzitter. Het is bij de Minister van Openbare Werken dat zij haar omstandige adviezen uitbrengt, inzake alle werken tot geschiktmaken, ombouwen of verbeteren met betrekking tot het eigenlijk gebouw of tot de onmiddellijke omgeving. Doch artikel 4 bepaalt uitdrukkelijk dat « de aangelegenheden betreffende de toewijzing der lokalen tot de uitsluitende bevoegdheid van de hoofden der rechtscolleges en der in het Paleis gevestigde diensten blijven. Deze kwesties zullen bij de commissie enkel aanhangig worden gemaakt ingeval die toewijzing *ipso facto* een omvorming of een wijziging aan het eigenlijk gebouw of aan zijn versiering met zich brengt ».

Dit artikel 4 komt mij voor in strijd te zijn met de beginselen van ons grondwettelijk recht : de inrichting van de rechtsmachten en gerechtelijke diensten in voldoende lokalen is een vraag waarvan de oplossing de ministeriële verantwoordelijkheid medebrengt en de regering mag ze niet overlaten aan de hoofden van de rechtscolleges en diensten. De rede zelf zegt dat de regering de hoofden van de rechtscolleges en diensten moet raadplegen, doch zij heeft de macht om te beslissen en de plicht van die macht gebruik te maken. Veronderstelt dat een rechtsmacht, in de toewijzing der lokalen, benadeeld wordt, omdat haar hoofd de nodige strijd lust niet aan de dag legt in zijn discussies met andere voorzitters of eerste voorzitters, en dat het rendement van deze rechtsmacht er onder lijdt; kan de Minister van Justitie, in de Kamers geïnterpelleerd over de achterstand die in deze rechtbank heerst, zich dan beperken bij het antwoord dat deze laatste slecht geïnstalleerd is, dat de andere rechtsmachten haar geen plaats genoeg hebben gelaten, maar dat hij, Minister, er voor niets tussen is?

De regering moet de Hoven en Rechtbanken in de mogelijkheid stellen het recht te spreken; zij moet hun lokalen geven zoals zij moet voorzien in de zetels die er openvallen.

Het is de Minister van Justitie die er voor instaat dat de hoven en rechtbanken recht kunnen spreken; het is hij die aansprakelijk is wanneer de hoven en rechtbanken wegens een onvoldoende installatie in gebreke blijven.

De Minister van Justitie moet de toewijzing der lokalen voor goed ter hand nemen, de lijst der behoeften van iedere rechtsmacht, van iedere dienst definitief opmaken en daarna deze lijst aan zijn collega van Openbare Werken onderwerpen, precies zoals een eigenaar wiens huis door een ramp vernield werd, aan zijn bouwmeester aanduidt wat hij van het wederopgericht gebouw verwacht.

De Minister van Openbare Werken zal dan, op bouwkundig en materieel gebied, de mogelijkheden van verwezenlijking bestuderen. Net zoals een

eigenaar en zijn bouwmeester, zullen beide Ministers zich t'akkoord stellen.

Het ware wenselijk dat nadien de plannen ter inzage van de juristen en ook van het publiek zouden gelegd worden : advocaten, magistraten en ambtenaars die in het Paleis moeten leven, hebben zeker het recht verbeteringen te suggereren; heel België stelt belang in de architectuur van een nationaal monument zoals het Justitiepaleis van Brussel. In alle geval, is het beter de critieken uit te lokken vóór dat de werken aangevangen worden, dan er aan toe te geven wanneer de uitvoering reeds begonnen is.

Eens de opwerpingen onderzocht en de discussies gesloten, kan er van een verandering aan de plannen geen kwestie meer zijn; het Departement van Openbare Werken waakt over hun verwezenlijking.

* * *

Me dunkt, ik hoor reeds het verwijt dat ik niet consequent ben : enerzijds preek ik voor een zo snel mogelijke wederopbouw van het Paleis en anderzijds kom ik voorstellen dat men opnieuw de plannen zou bestuderen, dat men deze aan de critiek van de belanghebbenden en van het publiek zou onderwerpen, en dit wanneer met zekere werken reeds een aanvang werd gemaakt.

Het behoort dus dat ik enige ophelderingen geef.

Heeft de regering de plannen goedgekeurd, welke door de conservator, na overleg met de korpsoversten, werden opgemaakt, dan was deze goedkeuring zo discreet en de enkele werken tot inrichting werden met zoveel schroomvalligheid geleid, dat iedereen meent dat tot hiertoe geen enkele definitieve beslissing is getroffen geworden. De meeste magistraten, die aan de voorbereidende vergaderingen van 1945 geen deel hebben genomen, zijn ervan overtuigd, dat zij hun aanspraken nog wel zullen kunnen doen gelden wanneer het gedeelte van het Paleis dat zij bezetten of dat zij begeren, reeds in handen der metselaars zal zijn. Ten andere, hebben de Ministers aan de plannen wel meer dan een algemene principiële goedkeuring gehecht? Hebben zij, alvorens de zeldzame werken waartoe werd overgegaan te bevelen, zich er niet bij bepaald na te gaan of deze laatste niet van die aard waren dat zij in alle geval geboden waren, welke ook de laatste bestemming der lokalen weze? In de veronderstelling dat op zekere dag een Minister van Justitie en een Minister van Openbare Werken, in hun binnenste, akkoord zijn geweest om de plannen goed te keuren, in welke maat zullen hun opvolgers zich door dit akkoord, dat geen enkele publiciteit heeft gekregen, gebonden achten? Zullen de Ministers van heden en van morgen er niet toe geneigd zijn hetzij alles weer te berde te brengen, hetzij zich te beperken tot een voorzichtige traagheid, uit vrees dat men hen verantwoordelijk zou houden voor een beslissing die zij uitvoeren, maar die zij diep in hun portefeuille gevonden hebben?

De zaken laten gebeuren zoals ze nu doorgaan is de deur open laten voor verdragingen en voor het gebrek aan samenhang.

Een vraagstuk van zulk groot belang mag slechts met methode en in volle klaarheid worden opgelost.

Eerst en vooral moeten er volstrekt definitieve plannen zijn en, opdat zij volstrekt definitief wezen, is het nodig dat de bevoegde Ministers ze slechts goedkeuren nadat alle nuttige bezwaren er tegen zijn kunnen geopperd worden.

Dit zal geen tijdverlies zijn, wel integendeel. Drie jaar zijn sedert de ramp van September 1944 verlopen; steunende op de huidige gang der zaken, kan niemand de datum voorzien waarop de herstellingswerken zullen geëindigd zijn. Wil men naar mijn voorstellen luisteren, dan zijn, binnen drie maand, niet alleen de plannen definitief opgemaakt, doch ook de uitvoeringsprogramma's der werken vastgesteld en dan zal ook het gerecht weldra zijn normale gang hernemen.

Want nauwkeurige uitvoeringsprogramma's der werken zijn even onontbeerlijk als definitieve plannen.

De wederopbouw van het Justitiepaleis hangt af en van de mogelijkheden van de schatkist en van de beschikbare materialen en arbeidskrachten. De werken zullen dus in seriën moeten ingedeeld worden, rekening houdende met het geheel van de herbouwingswerken, waarin België moet voorzien.

Dit vraagstuk van het indelen der werken in seriën is niet alleen een vraagstuk van budgetaire en economische techniek. Een ander element zal de oplossing ervan beheersen: de zorg om iedere rechtsmacht en iedere dienst in staat te stellen om binnenkort terug een normale werking en een normaal rendement aan de dag te leggen, de zorg om ze zodra mogelijk te bevrijden van de verplichting het recht te spreken « à la guerre, comme à la guerre ! »

Men zal dus eerst de rechtsmachten en de diensten, die weinig geleden hebben, terug installeren, en, wat hen betreft, enkel de uitgaven voor versiering tot later uitstellen.

De rechtsmachten, waarvan de lokalen slechts na lange datum kunnen hersteld worden — zoals de rechtbank van koophandel — zullen voorlopig, indien het moet, elders worden ondergebracht; hier functioneren zij slecht en, door andere diensten te beroven van de lokalen die zij hun ontleend hebben, verplichten zij deze andere ook slecht te functioneren.

De rechtsmachten moeten in het Paleis dicht gegroepeerd zijn, dat is klaar, doch hun verwijdering, mits zij momenteel weze, zou minder nadeel berokkenen dan de voortzetting van de tegenwoordige toestand, die ons er toe leidt ons met de onvolmaaktheid tevreden te stellen.

Een voorspoedig België, waarin de vrijheden bloeien, veronderstelt een Rechterlijke Macht die in de sereniteit werkt, met de overtuiging dat het haar plicht is de volmaaktheid te bereiken, en die niet door materiële moeilijkheden verhinderd wordt haar maatschappelijke opdracht te vervullen.

* * *

Dank zij een vrome traditie, heb ik het voorrecht, op deze openingszitting, onze hulde te hernieuwen aan degenen die de dood in de loop van het gerechtelijk jaar uit ons midden heeft weggerukt.

De heer Staatsminister *Jean Servais*, die bij de

bevrijding van 1918 de zetel van Raadsheer in het Hof van Verbreking had verlaten om, in bijzonder moeilijke omstandigheden, de commandopost van Procureur-Generaal bij het Hof van Beroep te Brussel te bekleden, had sedert 1928 het emeritaat bereikt. De bedrijvigheid in menigvuldige werken, waardoor hij voortging vrije loop te geven aan de passie met dewelke hij het algemeen welzijn diende, had hem in het hart zelf van de gerechtelijke familie gehouden; iedereen vereerde hem als de meester op wiens wijsheid niemand vruchteloos beroep deed. Hij was de incarnatie der deugden van de magistraat van het openbaar ministerie. Eens dat zijn door een zorgvuldige studie verlicht geweten hem had doen inzien dat een zaak rechtvaardig was, kon geen enkele beschouwing hem er toe bewegen ze niet te verdedigen met al zijn talent en al zijn krachten. Tot zijn laatste dag zou hij het als een verraad beschouwd hebben zijn grote ouderdom voor te wenden om zich aan datgene, wat hij als zijn plicht aanzag, te onttrekken. Zijn edelmoedige ziel evenaarde zijn degelijk verstand en zijn vast karakter. Onder zijn gestadige impuls is ons recht met grote schreden de weg van de vooruitgang opgegaan.

U weet met welke nauwe banden Mijnheer de Eerste Advocaat-Generaal en ik aan hem gehecht waren, wij die van zijn lessen genoten hadden toen wij, als stagisten, kennis maakten met de eerste moeilijkheden van de loopbaan die wij gekozen hadden. Wij zijn niet alleen om hem te bewenen. Maanden zijn sedert zijn overlijden voorbij gegaan: zijn gedachtenis blijft levend.

De heer Procureur-Generaal *Servais* is een der grootste figuren van de Belgische magistratuur.

* * *

Raadsheer *Henry Limbourg* was, vanaf de bezettingsjaren, door een onverbiddelijke ziekte van ons gescheiden gehouden. Hij heeft de vreugde gekend het Vaderland bevrijd te zien, doch zijn gezondheidstoestand heeft hem belet hier terug de plaats in te nemen waar hij uitgemunt had door zijn voornaamheid en zijn fijnheid, die streefden naar de volmaaktheid. Hij was een van die uitstekende juristen die, na heel hun leven aan de dienst van het gerecht te hebben gewijd, ontslapen, zonder dat het groot publiek, wegens hun bescheidenheid, aan hun waarde de verdiende hulde kon brengen. Wie hem aan het werk hebben gezien, zullen zijn aandenken vereren met diepe bewondering en trouwe vriendschap.

* * *

Op een der schoonste dagen van deze heerlijke zomer hebben wij Raadsheer *Frédéric Leperre* ten grave gedragen op het erepark, te midden van zijn wapenbroeders van de oorlog 1914-1918, voor wier belangen hij tot het laatste al zijn krachten heeft gegeven: in een kader van serene grootheid keert hij tot de natuur terug.

De eerste promotie welke plaats had nadat de bezetter in wanorde moest op de vlucht slaan, bracht hem bij ons. Zijn verleden als magistraat en hoogleraar waren borg voor de waardevolle medewerking welke hij ons ging brengen. Nauwelijks

geïnstalleerd en zonder ooit af te wijken van de bescheidenheid die hem kenmerkte, liet hij zulke verdiensten blijken dat wij allen ervan overtuigd waren dat hij weldra een der glories van het Hof zou worden.

De dood heeft hem neergeveld wanneer hij nog veel vruchtbaar werk en een gelukkig leven voor zich had. Met het edelste stoïcisme heeft hij de dood aanvaard.

Onze banen liepen met elkaar gelijk; ik heb genoten van zijn standvastige vriendschap. Hoe zou ik U mijn diepe smart kunnen uitdrukken?

* * *

Wij onderhouden de verering van de groten onder ons, die heengingen, doch niet alleen in onze harten en onze geesten, want ook wij zullen weldra deze wereld verlaten. Onze sobere galerij bewaart, in marmer, het beeld van degenen die in ons midden geschitterd hebben, om aldus voor de komende generaties de gedachtenis te materialiseren van de Meesters wier werk het Bulletin vereeuwigt. Nevens het borstbeeld van de heer Procureur-Generaal Mathieu Leclercq zal dit van zijn kleinzoon, de heer

Procureur-Generaal *Paul Leclercq* geplaatst worden. Geringe, doch roerende blijk van wat de rechtswetenschap, van wat België aan de Leclercqs verschuldigd zijn! Hij die de gevaarvolle eer heeft heden het ambt van Procureur-Generaal te bekleden, voelt zijn machteloosheid zwaar wegen wanneer hij tegen dergelijke voorgangers opziet.

* * *

Voor de Regent, vorder ik dat het aan het Hof behage te verklaren dat het zijn werkzaamheden hervat.

(1) Parlementaire vragen, 1946-1947, bladz. 556.

(2) Vonnis d.d. 9 Mei 1947 van de 11e kamer der rechtbank van eerste aanleg te Brussel, een vonnis d.d. 25 Juli 1946 van de vrederechter van het 1ste kanton te Brussel wijzigende.

(3) Poelaert had het zeer wel begrepen en had voorzien dat het publiek in het assisenhof langs de trappen van uit de Wynantsstraat zou binnengaan; de sedertdien aan de ondergronden van die kant aangebrachte veranderingen hadden de toegang langs die weg moeilijker gemaakt en hij werd buiten gebruik gelaten.

(4) Het zou de oude zaal A der rechtbank van koophandel zijn, doch merkkelijk vergroot. De zaal A der rechtbank van koophandel rustte op de gangen vóór het hof van assisen; de nieuwe zaal zop zich dieper naar de Wynantsstraat uitstreken.

(5) Bladz. 6765.

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 23 September 1946.

Voorzitter : M. Fauquel.
Raadsheer-Verslaggever : M. Demoulin.
Advokaat-General : M. Colard.

Rechten der verdediging. — Conclusies van de verdachte.

De verdachte heeft het onschendbaar recht om op elk oogenblik der debatten regelmatige conclusies te nemen. Zijn derhalve in strijd met dit recht een ter zake andersluidend huishoudelijk reglement en arrest van een militair gerechtshof.

Grietens t./ Beheer van Financiën.

Gelet op het bestreden arrest op 14 Juni 1945, gewezen door het Militair Gerechtshof, zetelende te Brussel;

Over het enig middel : schending van de rechten der verdediging;

Overwegende dat uit het zittingsblad en uit de stukken waarop het Hof acht mag slaan blijkt dat, ter terechtzitting van het Militair Gerechtshof d.d. 7 Juni 1946, door aanlegger getekende conclusies regelmatig werden neergelegd;

Dat anderzijds uit de bestreden beslissing blijkt dat gezegde conclusies uit de debatten verwijderd werden om de reden dat betichte ter griffie geen afschrift er van had neergelegd, uiterlijk de tweede dag voor deze waarop de zaak moest gepleit worden, dit in overtreding van « het reglement van het Militair Gerechtshof »;

Overwegende dat artikel 11 van het « huishoude-

lijk » reglement van het Militair Gerechtshof, bepaald bij het Besluit van de Regent nr 622, d.d. 4 Juni 1945, een regel van inwendige administratie is, waarvan de naleving niet kan verzekerd worden in strijd met het recht van de betichte om op elk oogenblik der debatten regelmatige conclusies neer te leggen;

Dat het Militair Gerechtshof, door, om de hierboven aangeduide reden, de door Grietens ter terechtzitting genomen conclusies van de hand te wijzen, de rechten der verdediging geschonden heeft;

En overwegende dat de verbreking van de op de publieke vordering tussengekomen beslissing de verbreking medebrengt van de op de burgerlijke vordering gewezen beslissing;

Om die redenen :

Verbreekt de bestreden beslissing, enz.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

Kortgeding. — 24 Mei 1947.

Voorzitter : M. Morel de Boucle St. Denis.
Referendaris : M. Vrebos.
Pleiters : Mrs. Ronse en De Dekker.

Ooneerlijke mededinging. — Bevoegdheid van de Voorzitter der Rechtbank van Koophandel.

De Voorzitter der Rechtbank van Koophandel is bevoegd om te beslissen over de grond der vorderingen, strekkende tot het doen ophouden der daden van oneerlijke mededinging, hem overeenkomstig de kortgedingprocedure ter kennis gebracht.

Het is vóór de rechter in kortgeding, dat de vorde-

ringen krachtens het K.B. op de oneerlijke mededinging moeten gebracht worden. (K.B. 23 December 1934, art. 3.)

Bruggeman t./ Minne.

Aangezien aanlegger die klaagt over een daad van oneerlijke mededinging gepleegd door verweerder met in de handel te brengen onder de benaming « Schildkamp Schiedam » flessen genever waarvan het voorkomen een namaking uitmaakt van het product « Hertekamp » door aanlegger verkocht, verweerder laten dagvaarden heeft voor de Heer Voorzitter zetelende in kortgeding;

Aangezien verweerder de onbevoegdheid van de Voorzitter zetelende in kortgeding tegenstelt, daar deze enkel ten voorlopigen titel kan uitspraak doen, terwijl het hier de grond van de zaak betreft;

Aangezien, luidens de bepalingen van artikel 3 van het Koninklijk besluit van 23 December 1934, de vorderingen ingesteld en beslist worden overeenkomstig de regelen der rechtspleging inzake kortgeding;

Dat het voorgedragen verweermiddel van alle grond ontbloomt is;

Dat het wel voor de Rechter in kortgeding is dat de vorderingen in ophouding der daden van oneerlijke mededinging moeten gebracht worden; dat, in zulke gedingen, het koninklijk besluit aan die Rechter, bij uitzondering, de bijzondere bevoegdheid om ten gronde te beslissen, toegekend heeft;

Dat in de bewoordingen « als in kortgeding » door vele aanleggers gebruikt, het woordje « als » overtollig is;

Aangezien, ten gronde, de namaking en het voor-nemen verwarring te stichten, bepaald door aanlegger in de dagvaarding klaarlijklijk zijn;

Om deze redenen :

Bevelen dat onmiddellijk een einde dient gesteld aan het verkopen en verspreiden van het product « Schildkamp » onder de hier aangeklaagde vorm en voorkomen; enz.

NOOT. — In dit vonnis wordt de thesis aangenomen, dat de voorzitter der Rechtbank van Koophandel, zetelende in kortgeding, bevoegd is om kennis te nemen van de vorderingen, ingesteld krachtens het K. B. van 23 December 1934.

Vroegere rechtspraak nam aan, dat de voorzitter der rechtbank, wanneer de vordering hem ter kennis gebracht werd in zijn hoedanigheid van rechter in kortgeding, onbevoegd was. (Zie Rechtbank van Koophandel (Kortgeding) te Kortrijk, 3 Januari 1938, R. W., 1937-1938, 1523; Rechtbank van Koophandel (Kortgeding) te Antwerpen, 16 Mei 1938, R. W. 1938-1939, 101; Rechtbank van Koophandel (Kortgeding) te Sint Niklaas, 19 Januari 1942, J. B. 1943, 624). Volgens deze jurisprudentie verschillen de vordering in kortgeding en de vordering krachtens het K. B. van 23 December 1934 essentieel van elkander wat betreft de bevoegdheid van de voorzitter der Rechtbank van Koophandel. De voorzitter in kortgeding is slechts bevoegd om voorlopige maatregelen te bevelen, zonder ooit de grond der zaak te mogen aanraken terwijl in de vorderingen, ingesteld krachtens het K. B. van 23 December 1934, de voorzitter bevoegdheid bezit om over de grond te beslissen. De bevoegdheid van de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel door het K. B. van 23 December 1934 toegekend, is een bijzondere; hierdoor

wordt hem bevoegdheid verleend bepaalde zaken te berechten, volgens de regels der rechtspleging in kortgeding, maar oordelend in zijn hoedanigheid van voorzitter kortweg.

Deze laatste opvatting lijkt ons de juiste te zijn. Naast de wet van 26 December 1891 (art. 12bis), waarbij aan de voorzitter der Rechtbank van Koophandel bevoegdheid werd verleend, in kortgeding in dringende gevallen op voorlopige wijze te beslissen, werden door andere wetten andere bevoegdheden aan hem toegekend, zoals o.m. de bevoegdheid om ter zake van oneerlijke concurrentie over de grond te vonnissen (Vgl. L. Fredericq: *Traité de droit commerciale belge*, 1946, I, nr. 353).

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ST. NIKLAAS

22 Juli 1947.

Voorzitter : M. R. Dirix.

Rechters : M.M. Blauwaert en Maes.

Referendaris : M. L. Thuysbaert.

Pleiters : Mrs. d'Hanens en Serck.

Aanneming van werk. — Tienjarige aansprakelijkheid van de aannemer.

De verantwoordelijkheid van de aannemer ten aanzien van de door hem uitgevoerde werken en voor de gebreken door de wet bepaald, duurt tien jaar.

Herstellingen uitgevoerd binnen deze termijn van af de dag van de oplevering der werken, kunnen niet als een nieuwe werkaanneming beschouwd en kunnen, derhalve, ook niet het vertrekpunt zijn van een nieuwe tienjarige verantwoordelijkheid. (B. W. artt. 1792 en 2270.)

De Maeschalck t./ « S.A.B.D.A. ».

Aangezien de eis er toe strekt : « gedaagde te horen verwijzen voor de redenen uiteengezet in de inleidende dagvaarding, om 1° de asphaltwerken aan het plat dak van de achterbouw van het huis gelegen te St. Niklaas, Kardinaal Mercierplaats, 28, volledig te vernieuwen, alsook roostering, breibed asphalttering, en tevens de bezet- en verwerken van plafond en kamer onder het plat dak behoorlijk te herstellen, dit volgens beschrijving in het geregistreerd verslag van expert-architect De Boom; dit alles onder uitdrukkelijk voorbehoud van alle rechten van aanlegster op schadevergoeding; expert De Boom te zien belasten toezicht te houden over de uitvoering dezer werken; 2° voor het geval gedaagde zou weigeren deze werken uit te voeren binnen de veertien dagen van de betekening van het vonnis, nu reeds aanlegster te horen machtigen, de herstellingswerken, zo uitwendige als inwendige, te doen uitvoeren door haar ondernemer, dit onder toezicht van expert De Boom, op kosten en risico van gedaagde, deze kosten invorderbaar op vertoon der factuur door kwijtschrift over de post; dit alles met verwijzing van gedaagde in de kosten, deze van het deskundig onderzoek inbegrepen; dit bij vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande verzet of beroep en zonder borg »;

Aangezien de verweerderster op de eis antwoordt dat de dakwerken, waarover betwisting, op 15 Juli 1933

voltrokken waren, dezelfde dag gefactureerd en door de eiseres gereceptionneerd werden;

dat de tienjarige verantwoordelijkheid, waartoe ze gehouden is op grond van de artt. 1792 en 2270 van het B. W., heeft opgehouden sinds 15 Juli 1943;

dat ze, in het tijdbestek van 15 Juli 1933 tot 15 Juli 1943, al de verplichtingen is nagekomen waartoe ze, krachtens de wet, in de hoedanigheid van aannemer van het werk, gehouden was;

dat ze, aldus, in 1934 en 1939, de nodige herstellingswerken heeft uitgevoerd om te verhelpen aan de niet-watertichtheid van de asfaltbedekking van de kwestieuse bouw;

dat de bij de wet voorziene proeftijd thans verstreken zijnde, ze gerechtigd is aanlegster de tienjarige verjaring tegen te werpen;

Aangezien de aanlegster hiertegen aanvoert dat verweerster, in Januari 1939, het dak in kwestie volledig hersteld heeft met nieuwe grondstoffen en dat, met de voltooiing dezer herstellingswerken een nieuw termijn van tien jaar is begonnen, binnen de welke verweerster, als uitvoerster der werken, verantwoordelijk blijft ingevolge de artt. 1792 en 2270 van het B. W.;

Aangezien de stelling van aanlegster niet verenigbaar is, zo min met de letter als met de geest van de wet;

dat de artt. 1792 en 2270 de verantwoordelijkheid van bouwmeesters en aannemers beperken tot tien jaar;

dat de bedoeling van de wetgever hierbij geweest is te voorkomen dat, naar aanleiding van een zelfde werk, voortdurend nieuwe betwistingen zouden ontstaan tussen bouwheer en aannemer, die zouden leiden tot opeenvolgende processen, waarvan het einde niet zou te overzien zijn;

dat, aldus, de Rechtsleer en de Rechtspraak beslist hebben dat het niet volstaat dat een gebrek van ernstige aard aan 't licht komt binnen de tien jaar van de oplevering van de bouw en dat dit gebrek door de aannemer hersteld werd, opdat de bouwheer zou gerechtigd zijn wanneer later nieuwe gebreken zich zouden veropenbaren, de aannemer telkens opnieuw ter verantwoording te roepen, welk ook de datum zij waarop deze gebreken aan 't licht gekomen zijn (Delvaux, Droits et obligations des entrepreneurs de travaux, bl. 164, Nr 258; Brussel, 27 Juni 1905, Belg. jud. 1906, kol. 630);

Aangezien dat, ter zake, het vertrekpunt van de tienjarige verantwoordelijkheid van verweerster dagtekent van 13 Juli 1933, zijnde de datum van oplevering van de oorspronkelijke werkaanneming;

dat de aanlegster, ten onrechte, de zaken voorstelt als zouden de herstellingswerken van 1939 een nieuwe werkaanneming daarstellen en, gevolglijk, het aanvangspunt van een nieuwe tienjarige verantwoordelijkheid;

dat het element, dat afdoende en onbetwistbaar, bewijst dat de werken van 1939 niet kunnen doorgaan voor een gans nieuwe werkaanneming, hierin te vinden is dat die werken door verweerster vrijwillig en « op eigen kosten » werden uitgevoerd;

dat, inderdaad, een essentieel bestanddeel van het contract van werkaanneming bestaat in de

verbintenis van de bouwheer het aangenomen werk « te betalen »;

Aangezien het, derhalve, niet twijfelachtig is dat, in onderhavig geval, de verweerster ontslagen is van alle aansprakelijkheid ten aanzien van de werken die ze, in 1939, voor rekening van de aanlegster heeft uitgevoerd;

Om deze redenen :

De Rechtbank,

zegt voor recht dat de tienjarige verjaring verworven is ten voordele van verweerster; dienvolgens, verklaart de eis onontvankelijk en verwijst de aanlegster in de kosten.

KRIJGSRAAD TE ANTWERPEN

2e Nederlandse Kamer. — 20 Juni 1947.

Burgerlijk rechter : M. Swennen.

Subst. Krijgsauditeur : M. Schobbens.

Pleiters : Mrs. Roland, Van de Vorst en Boelens.

1. Aansprakelijkheid. — Wanneer is de Staat aansprakelijk wegens een ongeval veroorzaakt door een militair autovoerder ?

2. Aansprakelijkheid. — Hoofdelijkheid.

1. De rechtstreekse aansprakelijkheid van de staat wegens een ongeval veroorzaakt door een militair autovoerder, kan enkel berusten op het feit, dat de autovoerder gehandeld heeft als orgaan van de staat in bevolen dienst, het schadelijk feit in dit geval bestaande in de slechte uitvoering van of het nalaten van een daad, die binnen zijn werkkring viel en die hij bevoegd of verplicht was te verrichten. De militaire autovoerder, die in bevolen dienst het stuur van zijn wagen in handen geeft van een derde, die de nodige bekwaamheid om te sturen niet bezit, begaat een fout binnen zijn werkkring en als orgaan van de staat. De staat is voor deze fout rechtstreeks aansprakelijk. (B.W. artt. 1382 en 1383.)
2. Wanneer meerdere personen door een gemene fout nadeel aan een ander veroorzaakt hebben, kunnen zij hoofdelijk tot vergoeding van de totale schade veroordeeld worden. (B.W. art. 1382; S.W.B. art. 50.)

O. M. en P.V.B.A. De Middelaer t./ T...
en P.V.B.A. De Middelaer t./ Belgische staat

Overwegend dat het autovoertuig van de burgerlijke partij door de aanrijding, veroorzaakt door betichte, beschadigd werd, dat zij betaling vordert van deze schade aan betichte en aan de Belgische Staat;

Overwegende dat de Belgische Staat haar verantwoordelijkheid betwist.

Overwegende dat de rechtstreekse aansprakelijkheid van de Staat voor een ongeval door een militair autovoerder veroorzaakt, enkel kan berusten op het feit dat de autovoerder gehandeld heeft als orgaan van de Staat, in bevolen dienst, het schadelijk feit in dit geval bestaande in de slechte uitvoering van of het nalaten van een daad, die binnen zijn werkkring viel, en hij de macht of de plicht had te verrichten; dat het niet volstaat dat

het gepleegde feit in rechtstreeks verband zou staan met de werkring van betichte of zou gepleegd zijn ter gelegenheid of in de loop van de uitvoering van zijn werkzaamheden (Hof van Verbr. 15 Januari 1946, Pas. blz. 26);

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken dat bestuurder van de militaire camion soldaat W. was, en dat betichte deze laatste enkel vergezeld als convoyeur;

dat betichte zelfs niet in het bezit was van een militair brevet, en niet bekwaam was om normaal een autovoertuig te besturen; dat zonder hiertoe gerechtigd te zijn hij aan soldaat W. gevraagd heeft om te mogen sturen en met dezès toestemming aan het stuur had plaats genomen; dat de aanrijding veroorzaakt werd doordat betichte niet tijdig de voetrem gevonden heeft om stil te houden;

Overwegende dat hieruit blijkt dat het besturen van de camion buiten de werkring viel van betichte, en deze door aan het stuur plaats te nemen, niet gehandeld heeft als orgaan van de Staat;

Overwegende echter dat betichte de hem ten laste gelegde overtredingen slechts heeft kunnen plegen door de fout van soldaat W., die, zijnde in bevolen dienst, het stuur van zijn camion in handen heeft gegeven van betichte, die de nodige bekwaamheden om te sturen niet bezat; dat deze fout door W. begaan werd binnen zijn werkring van autobestuurder en handelend als orgaan van de Staat, zodat de Staat voor deze fout rechtstreeks verantwoordelijk is, op grond van artt. 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat vermits de fout van W. en deze van betichte beide nodig geweest zijn, om de schade en de gehele schade te veroorzaken, de Krijgsraad bevoegd is om betichte en de Belgische Staat hoofdelijk te veroordelen tot betaling van de schade;

Overwegende dat het bedrag der schade aan het autovoertuig van de Burgerlijke Partij tegensprekelijk werd vastgesteld op

Om deze redenen :

Veroordeelt betichte en de Belgische Staat om aan de Burgerlijke Partij te betalen de som van (.....) enz.

NOOT : Ad I : vgl. De Page II, nr 1065; Pirson en De Villé, II, nr 414.

Ad. II : vgl. De Page, II, nr 1032.

BIBLIOGRAPHIE

Maurits J. LANGHOR. — **Het huwelijk naar kanoniek recht. Bewerkt voor België, Nederland en Kongo, met vergelijkings-elementen van burgerlijk recht.** Met voorwoord van Prof. M. A. Van Hove. Antwerpen, 't Groeit, 1947, 227 p.

In de verantwoording, die dit werk voorafgaat, schrijft de auteur : « Het kanoniek huwelijksrecht of het huwelijksrecht der katholieke kerk, is een onderwerp, waarvan de ontwikkelde leken meestal slechts weinig afweten; die vaststelling geldt ook voor de gelovige katholiek en voor de jurist ». Een omstandigheid, die hiertoe onvermijdelijk zal hebben bijgedragen,

is, dat tot op heden geen volledige commentaar in de Nederlandse taal over het katholiek kerkelijk huwelijksrecht in België verschenen was. De opzet van Dr. Langhor was dan ook in deze dubbele leemte te voorzien, waarbij hij er tevens naar streefde, een praktisch handboek voor de vakman samen te stellen.

In een inleiding geeft hij vooreerst een omschrijving van eerste begrippen, een kort overzicht van de geschiedenis, de bronnen en het toepassingsgebied van het kanoniek huwelijksrecht, waarna een aantal gegevens verstrekt worden over de verhouding van het kanoniek tot het burgerlijk huwelijksrecht en een bondige beschrijving van de ter zake bestaande burgerlijke rechtsstelsels van België, Nederland en Kongo.

De hoofdstukken, waarin het boek is ingedeeld, behandelen achtereenvolgens : 1. De algemene begrippen, de verloving en de huwelijksvoorbereidselen; 2. De huwelijksbeletsels; 3. De huwelijksluiting; 4. De huwelijksband; 5. De nieuwe huwelijksluiting; 6. Het huwelijksprocesrecht. Als bijlagen werden opgenomen : een formulier betreffende het onderzoek naar de « status liber nupturientium », een drietal schema's over bloed- en aanverwantschap, een statistiek van Rota-rechtspraak over de jaren 1921-1945, en de latijnse tekst van de titel over het huwelijk uit de « Codex juris canonici ».

In de loop van deze commentaar wordt door dr. Langhor, bij praktisch elk onderwerp, op beknopte wijze verwezen naar het Belgisch en het Nederlands burgerlijk wetboek; deze verwijzingen werden ook uitgebreid tot het Kongolese gewoonte- en het Kongolees burgerlijk recht.

De bekende specialist van het katholiek kerkelijk recht, de onlangs overleden Leuvense hoogleraar, Mgr. A. Van Hove, besluit zijn lovend voorwoord tot dit werk als volgt : « Mocht dit boek, tevens een verheugende nuttige aanwinst onzer Nederlandse rechtsliteratuur, bijdragen tot een vollediger, trouwens onmisbare, kennis ener merkwaardige wetgeving, vrucht van eeuwenlange ondervinding, en bron van menigvuldige bepalingen van het burgerlijk huwelijksrecht. »

D. W.

Cassian LOHEST et Gaston KREIT. — **La défense des Belges devant le conseil de guerre Allemand.** — Liège, Editions Pax, H. Vaillant-Carmanne, S. A., 1945, 343 p.

De auteurs van dit boek zijn beiden advocaat bij de Luiker Balie en hebben gedurende de jaren 1940-1944 enkele honderden landgenoten voor de krijgsgerechten van de bezetter verdedigd. In deze bladzijden vertellen zij, zonder litteraire pretenties, aan de hand van een kleine zeventig gevallen, de vele verscheidene en dikwijls tragische lotgevallen en avonturen van de personen, die zij voor de Duitse tribunalen hebben terzijde gestaan. Vele dezer verhalen brengen de lezer in aanraking met : overbevolkte gevangnissen, harde en onredelijke politiemethoden, doodstraffen, executies, achtergebleven weduwen en wezen én met geheel de ellende van oorlog en bezetting. Slechts enkele schetsen zijn van een lichtere toon, waarin de humor niet ontbreekt en waarin plaats gelaten is voor andere gedachten dan die van dood en vernieling, van medelijden en verbittering.

Toeschouwers en acteurs tegelijkertijd hebben Mrs. Lohest en Kreit met de samenstelling van dit werk een dubbel doel beoogd. Vooreerst wilden zij een persoonlijke hulde brengen aan hun « cliënten », aan de slachtoffers en de doden, die op het « front » van de Duitse krijgsgerechten gevallen zijn. Zij meenden, dat het hun

plicht was, hun taak van verdedigers te « beëindigen » door getuigenis af te leggen van het Idealisme, de moed, de vaderlandsliefde, de echte weerstandsgeest, het godsvertrouwen en de doodsverachting, die velen der door hen verdedigde personen bezield hadden.

« La défense des Belges devant les conseils de guerre allemands » moest anderzijds een dankbare hulde zijn aan de « verdediging » in het algemeen en aan de « Balie » in het bijzonder. Voor het verzekeren en het waarborgen van de verdediging voor de Duitse gerechten waren er talrijke bezwaren en hinderpalen te overwinnen. Eensdeels moest het aanvankelijk verzet van de Duitsers tegen de verdediging van de vervolgte personen door eigen landgenoten en hun in de loop der jaren steeds herhaalde pogingen om de rechten van de verdediging te beperken overwonnen en bestreden worden. En anderdeels was het nodig zich te verheffen boven het onbegrip en de ongerechtvaardigde critiek van landgenoten en confrères. De tuchtraad van de Luiker Balie heeft er aan gehouden, dat de advocaten, die voor de Duitse krijgsgerechten optraden, de verdediging van hun landgenoten verzekerden tot op de laatste dag van de bezetting, zolang hun de toegang tot de tribunalen niet werd onzegd.

« Vous les avocats, vous représentez la défense, on peut vous expulser de la Barre, l'honneur vous défend de la désertter. » Dit was het door haar gegeven ordewoord. De taak van deze advocaten gedurende vier jaren bezetting — aldus de auteurs in hun inleiding — was zwaar en pijnlijk. Dag aan dag moesten zij getuigen en deelgenoten zijn van de menselijke miseries, van het lijden der veroordeelden en van het dikwijls nog harder lot hunner familieleden. Zij waren verplicht in een vreemde taal, in functie van een vreemd recht, te pleiten en op zich te nemen « des responsabilités écrasantes, car tant de têtes furent en jeu. »

Om deze beide redenen schreven Mrs Lohest en Kreit dit boek « à la gloire de ceux que nous avons défendu et en l'honneur de la défense. C'est donc à la résistance et à nos confrères du Barreau que nous le dédions. »

Het boek bevat talrijke inlichtingen over het door de Duitse krijgsgerechten toegepaste recht en is voorafgegaan door een voorwoord van vicomte du Bus de Warnaffe, oud-minister van justitie en van Mr. A. Devigne, stafhouder der Luiker Balie. A. S.

Mr. Dr. H. F. A. VOLLMAR. — **Nederlandsch Burgerlijk Recht. Handleiding voor studie en praktijk. Derde deel, Verbintenissenrecht, laatste stuk. Bijzondere overeenkomsten.** Zwolle, N. V. Uitgeversmaatschappij W. E. J. Tjeenk Willink, 1947, p. 493-969.

Van Mr. Völlmar's « Handleiding voor Studie en Praktijk » van het Nederlands Burgerlijk Recht verscheen het eerste deel over Personenrecht in 1940, het tweede deel over Zaken- en erfrecht in 1942 en twee stukken, handelend over verbintenissen- en bewijsrecht, respectievelijk in 1943 en 1944. Met dit derde en laatste stuk over de bijzondere overeenkomsten is thans het derde deel van het handboek voltooid.

Naast de werken van Prof. Hofmann, van Prof. Van Brakel en de nog steeds niet klaar gekomen nieuwe bewerking van het derde deel van Asser's Handleiding heeft dit boek van Mr. Dr. Völlmar zijn eigen verdienste en zijn eigen plaats in de Nederlandse rechtsliteratuur. Het is overzichtelijk, helder geschreven en niet overladen met theoretische uiteenzettingen en overdadige verwijzingen naar literatuur en rechtspraak. Waar nodig, worden slechts de meest recente rechtspraak en de tegenstrijdige meningen der auteurs aangehaald.

Wie een beknopt en recent handboek over het Nederlands verbintenissen- en contractenrecht, bestemd zowel voor de student als voor de jurist uit de praktijk, wil raadplegen, kan het hier aangekondigde werk van Mr. Völlmar worden aanbevolen. V. L.

MEDEDELINGEN

BIJENKOMST VAN NOTARISSEN TE ANTWERPEN

De in het vorig nummer aangekondigde « Notariële Dagen » hebben een groot succes gekend. Meer dan 250 notarissen uit alle gedeelten van het land, hebben aan de algemene en studievergaderingen deelgenomen.

Op voorstel van de ere-voorzitter en Federatie van Belgische Notarissen, Mr. Fobe, werd met algemene stemmen een besluit goedgekeurd, strekkende tot de spoedige inrichting van een « Benelux »-congres voor het notariaat der drie landen.

EEN TERMINOLOGISCH WOORDENBOEK VOOR HET INTERNATIONAAL RECHT

Tijdens een der vergaderingen van de 21e sessie van het « Comité van Internationale Academische Unie », welke te Brussel in het Paleis der Academieën werden gehouden en waarop vertegenwoordigers van zeventien verschillende landen aanwezig waren, werd o.m. besloten tot het uitgeven van een woordenboek, uitsluitend gewijd aan de terminologie van het internationaal recht.

De nieuwe voorzitter van dit « Comité van Internationale Academische Unie » is Prof. Charles De Visser, hoogleraar aan de Universiteit te Leuven.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlandsch Juristenblad afl. 32 — 27 September 1947. — Mr. I. Van Creveld, Recente Rechtspraak betreffende cessie. — Mr. H. Sanders, Rechtsherstel en « Verguizing van het Recht ». — Mr. Alfred Levy, Echtscheiding en pensioen. — Dr. Mr. J. A. M. Van Staay, Woonruimtetwet 1947, Huurbeschermingsbesluit en Rechter.

Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie. — 27 September 1947, nr 4001. — Mr. P. W. Van der Ploeg, Levering van onroerend goed. — Ph. J. J. Kesting, Betreft in Nederlands-Indië overleden verzekeren van Nederlandse Levensverz. Maatschappijen.

Rechtspraak omtrent Werk- en Dienstverhuring. — **Tijdschrift van de Werkrechtersraden.** — 3de aflevering. — R. Geysen: Législation Sociale 1945-1947. — R. Van Lennep: De werkrechtersraad als scheidsgerecht.

Journal des Tribunaux. — 28 September 1947. — nr 3737. — Henri Velge: Le Code du Timbre.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif de la Belgique. — 8ste en 9de aflevering. — 1947.

Buttgenbach André: Personnes Morales.

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités. — Februari 1947. — Nr 2. — Rechtspraak.